

Brown Marwin T. : Občanská ekonomika vzájemné podpory

Duben 2016

Autor je už přes 30 let představitelem a dlouhodobým učitelem podnikatelské etiky, o které přednáší po celém světě. V současnosti učí na Philosophy Department at University of San Francisco. Absolvoval teologii v Berkeley (PhD). Viz také www.civilizingtheeconomy.com.

Je mnoho ekonomik (solidární, sdílená, lokální, vlastnická apod.). Zde se nabízí další varianta – ekonomika občanská, založená na občanských vztazích místo na vlastnictví, zaměřená na obstarávání potřeb pro všechny místo získávání peněz pro několik málo (viz knihu Civilizing the Economy, 2010).

Jde tu o základní funkce lidské komunity – vzájemně si vypomáhat, navzájem se chránit a vytvářet společné vědomí, sjednocující myšlenku. Toto pojetí se vrací ke kořenům ekonomiky, jako způsobu, jak zajistit své potřeby. Vlastnická ekonomika je o sobectví, tato ekonomika spíše pracuje se vztahy, podobně jako je vzájemná závislost v rodině.

Systémy obstarávání potřeb mohou být rozdílné, to, co funguje (trh, vlastnické právo) není třeba ničit, jen hledat udržitelnost a spravedlnost. K ekologickému a sociálnímu systému zde přistupuje občanský princip, systém vzájemné komunikace. Občanský přístup vnímá strukturu sociálních rozdílů a konfliktů a vzájemnou diskusi napomáhá vytváření solidárních společenství.

Pojetí ziskovosti (návrtnosti investic) se mění na „uspokojení potřeb“ – pak ale v tomto procesu jsou všichni „zaměstnanci“, kteří mohou mít mezi sebou spory, ale je jen jeden společný cíl. Vyjednávání o něm můžeme chápat jako „občanskou konverzaci“. Původní pojetí sociální odpovědnosti firem (CSR, Corporate Social Responsibility), kde se rozhoduje o podílu z investic, věnovaném místně příslušné komunitě a okolí firmy, se takto mění a vzniká sociální závazek firem (CCO – Corporate Civic Obligation) jako něco, o čem se nediskutuje.

Model občanské ekonomiky vyžaduje silnou ideu „občanství“, jako vnímání osobních závazků vůči ostatním (v práci, v sousedství, v dané lokalitě i v rámci globálních problémů).

1. Základní cíle

Všichni mají mít přístup k uspokojení základních potřeb, všichni mají právo se vyjádřit o způsobu tohoto řešení, přitom integrita dodavatele těchto řešení (lidská práce plus přírodní zdroje) se musí chránit. Principy rovnosti se spojují s principy reciprocity. Kvalita ekonomiky se neměří růstem, ale mírou naplnění základních potřeb.

2. Hlavní změny proti současnosti

- základna ekonomiky se mění z vlastnických vztahů na občanské vztahy a členství v občanské společnosti,
- bohatství rodin a komunity se stává centrem ekonomického snažení místo bohatství izolovaných jednotlivců nebo některých států,
- místo růstu je cílem všem zajistit základní potřeby k životu,
- přiznat, že bohatství Evropy a bílé menšiny v USA pochází z kolonialismu, z otrocké práce,
- práce a půda jsou zdroje pro obstarávání potřeb, ne vlastnictví,
- občanské normy reciprocity mají určovat také ekonomickou směnu,
- zaměstnanci jsou občané s právem hlasovat, volit své reprezentanty a požívat úcty,
- peníze se umísťují do primárních funkcí obstarávání potřeb místo na finančních trzích,
- peníze jsou prostředkem těchto funkcí, nejsou komoditou, nemohou být vlastnictvím,
- je třeba napřed narovnat staré křivdy a teprve pak vymýšlet novou budoucnost,
- rozpoznáváme se jako součást přírody.

3. Zásadní mechanismy

Podporovat pozitivní změny, brzdit negativní tendence i v dílčích otázkách (potravin, zdravotní péče). Podpořit vzájemnou konverzi všech stakeholderů ve smyslu dosažení ekvivalence a reciprocity. Systémy by se měly posunout směrem k spravedlnosti a udržitelnosti.

Postup je:

- tvorba společné myšlenky,
- změna podnětů (směrem k podpoře této myšlenky),
- legislativní ukotvení (hrozba při porušení pravidel).

4. Geografická představa umístění modelu

Transformace popsaným směrem je globální a probíhá po celém světě. Důležité je vždy dát dohromady všechny účastníky daného procesu (stakeholdery). Pro lepší udržitelnost celého systému změn je vhodné začít soběstačností v komunitách.

5. Časový plán

Nenapravily se křivdy z minulosti, i přes hrozící klimatické změny se nejeví dostatek politické vůle k řešení problémů. Princip vyžaduje občanské uvědomění a něco, co v USA neznají – sdílení všeobecné humanity. To vše vyžaduje čas (jsou i zpětné proudy – Obama versus Trump). Proto časový horizont nelze předvídat.

6. Teoretické základy změny

Tři výše zmíněné principy mají působit společně. Například problém cigaret:

- pravda o kouření (nová společná idea),
- rekalkulace ceny zdraví (změna podnětů k podpoře myšlenky),

- omezování kouření zákonem (restrikce).

Stávající sociální trendy se mohou změnit až tehdy, když se je podaří přerušit (ne vždy ale je to pozitivní). To nejhorší ale je mlčení místo konverzace.

7. Ekonomická specifika

Občanství je podmínka pro vlastnictví, ne naopak. Vlastnictví je koncese k využití zdrojů, udělovaná státem.

V korporacích jde primárně o jejich kontrolu a ovládání – ani ne tak o vlastnické vztahy. Německý model kodeterminace to dobře rozděluje mezi zaměstnance a investory. Korporace nemají motivaci, tu mají jenom lidé. Korporace jsou zřízeny proto, aby uspokojovaly specifické potřeby občanů. Sektory se dělí podle toho, jaké potřeby uspokojují, ne co vyrábí. Občanská komunikace tedy primárně určuje, kam co přísluší.

Investování probíhá obvykle na základě návratnosti jednotlivých akcí, ale celé hospodářství se musí usměrnit tak, aby přispívalo k uspokojování základních potřeb pro všechny. Kde to není ziskové, pak nastupují veřejné investice.

Zisk sice zdánlivě vzniká z uspokojování základních potřeb na jednom místě, je ale výsledkem celého systému a proto je spravedlivé ho zdanit. K provozování ziskové činnosti slouží státní licence, které současně kontrolují ekologickou udržitelnost.

Distribuce u některých druhů potřeb bude dlouho tržní, ale pod občanskou kontrolou reciprocity. K tomu musí mít občan zajištěný nepodmíněný základní příjem. Lze si představit, že 20% potřeb bude pokryto lokálně – s použitím místní měny, 30% pokryje nepodmíněný základní příjem celostátně platnou měnou a bude se pracovat dva až tři dny v týdnu na zajištění zbývajících 50% potřeb (asi ve volně směnitelné měně). Mzdy musí být spravedlivé a sloužit minimálně k zajištění důstojného života rodiny.

Korporace jsou právníckými osobami a jejich chování lze ovlivnit změnou stanov, vyjednáváním s okolní občanskou společností. Důležité je se vymanit z role „zaměstnanec – spotřebitel“, do které nás tyto korporace vmanipulovaly.

Z časového pohledu lze očekávat, že udržitelná ekonomika bude produkovat spíše méně než více.

V systému hrají důležitou kontrolní roli občanské iniciativy i odbory.

Místo HDP potřebujeme měřit výkonnost systému zajištěním základních potřeb udržitelným způsobem.

8. Specifika společenského vývoje

Občanská ekonomika uspokojování potřeb neřeší problém příjmové nerovnosti – k tomu musí být politická vůle (progresivní daně).

Model se opírá o rodiny a komunity, ne o národní státy. Občanské normy se týkají morálky a reciprocity v péči o ostatní. Jen v diskusi občanů se dají řešit problémy rasové, kriminality, otroctví a jeho dědictví, náboženské rozdíly. Je to do značné míry feminizační směr (dříve byl svět bílých mužů – vlastníků). Aktivní participace na vzájemné komunikaci má zásadní vliv na zdraví komunity, její solidaritu, sousedské vztahy, tzv. „sociální kapitál“. Změna kultury spočívá v tom, že občané byli obsluhováni komerční formou i bez přímého ohledu na jejich základní potřeby, nyní občané rozhodují o zajištění základních potřeb a komerční forma slouží k realizaci těchto rozhodnutí. Udržitelný rozvoj bude spíše směřovat k sdílení věcí, najímání, k poklesu celkové úrovně spotřeby.

9. Specifický vliv na životní prostředí

Je třeba rozlišit sociální systém (založený na verbální a neverbální komunikaci, zpětných vazbách a možných změnách vývoje) od přírodního systému, charakteristického cyklickým průběhem a samoorganizováním (například fotosyntéza a uhlíkový cyklus). Přírodní systémy se ale nesmějí zneužívat. My do tohoto přírodního systému náležíme, neplatí, že okolní prostředí náleží nám. Přírodní zdroje nám umožňují krytí našich potřeb, ale slouží nejen nám, také dalším živým komunitám. Máme proto povinnost tyto zdroje chránit.

10. Specifika v politice

Občanská ekonomika uspokojování potřeb má za politický cíl změnit postoj Nejvyššího soudu USA k Ústavě, dávající politickou moc korporacím a bohatým jedincům.

Zakladatelé USA byli bílí otrokáři, jejich představa svobody byla „nebýt otrokem“ ve smyslu pracovat pouze ke svému prospěchu a rozmnožování svého majetku, ne majetku někoho jiného. Bez řešení následků otroctví není budoucnost. Občanská ekonomika znamená přijetí norem morální rovnosti a individuální důstojnosti. Svoboda je pak založena na všeobecné humanitě, ne na vlastnictví.

Občanská ekonomika se opírá o vyjednávání, vzájemnou konverzaci a vyjasnění pozic. Je ovšem jasné, že tento přístup má své meze – minimálně tím však vzniká příležitost k reformám na všech úrovních, včetně vlády. Platí tu princip subsidiarity – na nižších úrovních funguje přímá demokracie, na vyšších úrovních demokracie zastupitelská. Očekává se ale, že místo pouhé výměny idejí dojde k jejich postupnému vývoji právě v procesu konverzace.

Role vlády je nezastupitelná u zdravotní péče, u zásobování potravinami může být kombinována s komunitním vlivem, zábava je pak čistě komunitní, lokální záležitost.

Protestní hnutí „my proti nim“ odporují duchu občanské ekonomiky. Příkladem tu jsou spíše hnutí za občanská práva či feministické hnutí, razící ideje morálky, vzájemného respektu a inkluze.

11. Reálné příklady, experimenty, modely

Komplexní modely nejsou, ale existují dílčí řešení, odpovídající principům občanské ekonomiky uspokojování potřeb.

Vládní ministerstva jsou vlastně organizacemi, k tomuto uspokojování potřeb směřovanými (bydlení, rozvoj měst, energetika). Ve městech fungují agentury (spolu s neziskovými organizacemi) k zlepšení alokace služeb, existují aktivistické občanské skupiny s tímto cílem.

Existují družstevní a veřejné banky.

V podstatě jde v předkládaném modelu o vzájemné učení se prostřednictvím setkávání a dialogu.

Švédský sociální systém je tomuto modelu blízký, právě tak jako dekolonizační projekty například v Jižní Americe a Africe.

Květen 2016

Zpracoval: Ing. Jan Procházka, CSc.